

Koncepcia rozvoja informačných a poradenských činností pre mládež

Úvod

„Byť informovaný a vedieť informáciu správne využiť“

Človek má právo byť informovaný¹. Pre rozvoj osobnosti mladého človeka je nevyhnutné zabezpečiť procesy, ktoré mu umožnia nielen získať potrebné informácie, ale aj sprostredkujú návod, ako ich správne využiť. Tým tento proces získava, okrem vzdelávacieho, aj výchovný charakter. Obsah informácií má mimoriadny vplyv na formovanie postojov a hodnôt mladých ľudí. Na základe dostupných informácií sa mladý človek rozhoduje o ďalšom smerovaní svojho života, o ďalšom štúdiu, vyberá si zamestnanie. Okrem toho však získava aj informácie, ktoré vplyvajú na rozvoj jeho osobnosti. Cieľavedomým procesom posunu informácií je možné ovplyvňovať správne vnímanie sociálnych javov, formovať postoje k ľudským právam, rovnosti medzi ľuďmi alebo k participácii na živote spoločnosti.

„Informácie musia kričať“

Z prieskumov² vyplynulo, že väčšina mladých ľudí má pocit nedostatku potrebných informácií. Priznávajú, že ich informovanosť vznikla na základe vlastnej iniciatívy, teda ich museli aktívne vyhľadávať. Súčasné nástroje na posun informácií sú málo dostupné, nakoľko špecializované informačné služby pre mládež sú dostupné len v dvadsiatke miest Slovenska. Napriek tomu, že sa v oblasti poskytovania špecializovaných informačných služieb pre mládež využívajú moderné technológie, zavedená štruktúra informácií neodráža potreby mládeže a zverejnené informácie pre nich naďalej zostávajú neprehľadné a neaktuálne.

„Informácie pre mládež musia byť riadené“

Európskym rámcom pre poskytovanie informácií pre mládež je „Európska charta informácií pre mládež“ prijatá Valným zhromaždením Európskej mládežníckej informačnej a poradenskej agentúry (ERYICA) v Bratislave dňa 19. novembra 2004. Dokument zdôrazňuje všestrannú prácu s informáciami, ich dostupnosť, rôznorodosť poskytovateľov, varietu foriem a koordinovanosť prístupu k informáciám pre mládež v rámci politík.

V Slovenskej republike je prístup štátu k informáciám pre mládež definovaný v dokumente „Kľúčové oblasti a akčné plány štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži v Slovenskej republike na roky 2008 – 2013“, kde sa zdôrazňuje dostupnosť a komplexnosť informácií, podpora informačných služieb, poradenstva a konzultačných služieb pre mládež, výskumných a prieskumných aktivít, modernizácia a efektívnosť informačných technológií, zvyšovanie dostupnosti internetu a jeho bezpečné využívanie.

Zákonom č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, ktorý nadobudol účinnosť dňom 1. septembra 2008, sa informačná a poradenská činnosť pre mládež stáva súčasťou práce s mládežou. Akcentuje sa nevyhnutnosť podpory tejto zložky práce s mládežou na úrovni štátu, vyšších územných celkov a obcí.

¹ Univerzálne prehlásenie o ľudských právach; Konvencia práv dieťaťa, Európska konvencia na ochranu ľudských práv a základných slobôd, Odporúčanie č. 7 (90) Rady Európy o informáciách a poradenstve pre mladých ľudí v Európe

² Prieskumy zabezpečené agentúrou GFK pre Ministerstvo školstva SR v roku 2009 v oblasti informačných služieb pre mládež

1. Súčasný stav zabezpečenia informačno-poradenských služieb pre mládež

1.1 Štátna podpora v rámci rezortu školstva

Ministerstvo školstva SR (ďalej len „ministerstvo“) je garantom problematiky v rámci legislatívnych a koncepcných dokumentov v SR. Ministerstvo podporuje subjekty, ktoré poskytujú informačné a poradenské služby pre mládež prostredníctvom dotácií zo štátneho rozpočtu v rámci Programov finančnej podpory aktivít detí a mládeže v SR na roky 2008 – 2013 (ďalej len „Programy ADAM“). V spolupráci s IUVENTOU – Slovenským inštitútom mládeže organizačne a metodicky zabezpečuje úlohy v oblasti informácií pre mládež, ktoré vyplývajú z prijatých dokumentov.

Zákon č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov v § 130 a nasl. rieši poradenskú činnosť pre žiakov v rámci školských zariadení výchovného poradenstva a prevencie, ktorými sú centrum pedagogicko-psychologického poradenstva a centrum špeciálno-pedagogického poradenstva. Tieto zariadenia vykonávajú diagnostické, poradenské, terapeutické, preventívne a rehabilitačné činnosti. Navyše, podľa uvedeného zákona sa deťom, zákonným zástupcom a zamestnancov škôl v školách a školských zariadeniach poskytuje výchovné poradenstvo prostredníctvom činnosti výchovných poradcov. Úlohou výchovného poradenstva je vykonávanie poradenstva pri riešení osobnostných, vzdelávacích, profesionálnych a sociálnych potrieb detí a kariérového poradenstva. Výchovný poradca v prípade potreby sprostredkuje deťom a ich zákonným zástupcom pedagogické, psychologické, sociálne, psychoterapeutické, reedukačné a iné služby, ktoré koordinuje v spolupráci s triednymi učiteľmi. Úzko spolupracuje so školským psychológom, školským špeciálnym pedagógom a odbornými zamestnancami poradenských zariadení.

1.2 Eurodesk Slovensko

Európsku informačnú sieť pre mládež Eurodesk zabezpečuje v SR IUVENTA. Eurodesk Slovensko je členom európskej siete Eurodesk a asociácie Eurodesk AISBL. Eurodesk je bezplatný informačný servis, ktorý monitoruje, zhromažďuje, spracúva a aktualizuje európske a národné informácie do takej podoby, aby boli užívateľsky prístupné a zrozumiteľné. Informačný servis zabezpečuje na národnej a regionálnej úrovni, a to pre organizácie, ktoré pracujú s mládežou v oblasti ich neformálneho vzdelávania, organizácie, ktoré sa venujú poskytovaniu informácií pre mládež, mimovládne organizácie, ktoré pôsobia v oblasti politiky mládeže na miestnej a regionálnej úrovni, ako aj pre mladých ľudí a pracovníkov s mládežou. S cieľom zabezpečiť čo najväčšie pokrytie rozvíja sieť informačných bodov pôsobiacich na regionálnej úrovni, pričom spolupracuje s deviatimi subjektmi.

S cieľom zabezpečiť sieťovanie sa Eurodesk Slovensko zapája do aktivít celoeurópskej siete Eurodesk, podporuje iniciatívy tejto siete v súvislosti so všeobecnými cieľmi o informáciách, implementuje štandardy kvality na miestnej a regionálnej úrovni, denne využíva Eurodesk Intranet za účelom distribúcie, monitoringu a spracúvania informácií a spolupracuje s ostatnými organizáciami pôsobiacimi v oblasti práce s mládežou na národnej úrovni.

Eurodesk poskytuje bezplatne odpovede na otázky klientov, ako aj poradenstvo prostredníctvom telefónu, elektronickej pošty, a to vrátane otázok, ktoré prijíma prostredníctvom Európskeho portálu pre mládež a Intranetu Eurodesk. Zabezpečuje tiež osobné konzultácie, aktualizuje internetovú stránku www.eurodesk.sk a dopĺňa informácie z diania v SR na internetovú stránku www.eurodesk.eu. Informácie rozširuje prostredníctvom internetových portálov, zoznamov adres záujemcov, informačného bulletinu, ako aj prostredníctvom publikácií, informačných a propagačných materiálov. Okrem toho organizuje aj vlastné informačné a vzdelávacie podujatia.

Medzi najvýznamnejších partnerov siete Eurodesk Slovensko patria Zastúpenie Európskej komisie v SR, Informačná kancelária Európskeho parlamentu, Úrad vlády SR – Oddelenie európskych záležitostí, SAIA (Slovenská akademická informačná agentúra), SAAIC (Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu), RMS (Rada mládeže Slovenska), ZIPCeM (Združenie informačných a poradenských centier mladých v SR).

1.3 ZIPCeM a ICM

Združenie Informačných a poradenských centier mladých v SR (ďalej len „ZIPCeM“) je strešnou organizáciou, ktorá združuje subjekty poskytujúce informačno-poradenské služby pre mládež. ZIPCeM vykonáva svoju činnosť a aktivity v súlade so Stanovami ZIPCeM a jeho vnútornými predpismi, ktoré schvaľujú jednotlivé členské organizácie prostredníctvom volených orgánov ZIPCeM. Všeobecným cieľom ZIPCeM je umožniť mladým ľuďom prístup k rôznorodým informáciám a poradenským službám v súlade s potrebami mládeže. ZIPCeM zabezpečuje spoluprácu so subjektmi poskytujúcimi informačno-poradenské služby pre mládež a koordinuje ich aktivity s cieľom zabezpečiť odbornosť a správnosť poskytnutej informácie.

ZIPCeM je prevádzkovateľom internetovej stránky www.icm.sk, informačnej telefonickej linky 18 555, kde záujemca získa odpovede na svoje otázky. Zabezpečuje tiež činnosť tzv. „Infomobilu“, čo je projekt na zvýšenie povedomia mladých ľudí o informačných a poradenských službách pre mládež a zabezpečenie ich dostupnosti pre mládež, ktorá nemá možnosť osobne navštíviť informačné centrum mladých. ZIPCeM je vydavateľom tematických informačných materiálov (Príloha 2), ktoré následne distribuuje prostredníctvom siete spolupracujúcich subjektov.

Informačné centrá mladých (ďalej len „ICM“) sú špecializované inštitúcie, ktorých cieľom je poskytovanie informácií a poradenstva pre mládež z rôznych oblastí života, zabezpečovanie odborného a profesijného poradenstva pre mladých ľudí a pod. Všetky tieto informácie a pomoc poskytujú ICM mladým ľuďom bezplatne a to spôsobom primeraným ich veku a možnostiam. V súčasnosti na Slovensku pracuje 21 ICM (Príloha 1), ktoré používajú jednotné postupy a zjednotili štruktúru poskytovaných služieb. Ich cieľovou skupinou sú mladí ľudia vo veku do 30 rokov, pričom garantujú rovnakú možnosť prístupu k informačným a poradenským službám všetkým mladým ľuďom, bez ohľadu na ich súčasnú situáciu, bydlisko, či sociálne postavenie. Zvláštnu pozornosť venujú mladým ľuďom, ktorí sú z rôznych dôvodov znevýhodnení pri prístupe k informáciám.

Podľa vyššie uvedených prieskumov len 6 % mladých ľudí zo vzorky 1300 respondentov vo veku od 15 do 30 rokov v rámci celej SR pozná ICM. Znalosť ICM je vyššia v tých okresoch a mestách, kde ICM pracujú, kde ich dobre pozná jedna tretina respondentov. Len 3% mladých ľudí uviedlo, že túto organizáciu navštevuje. Dôvodom nízkej návštevnosti je skutočnosť, že mladí ľudia nepociťujú potrebu navštíviť ICM, nakoľko nemajú o ich činnosti dostatok informácií, pričom uviedli, že všetko, čo potrebujú vedieť, nájdu na internete. Respondenti vo veku 25 až 30 rokov sa cítia na návštevu ICM „príliš starí“. Väčšina opýtaných sa zhodla na tom, že ICM by sa mali viac propagovať, a to nielen v mestách kde majú svoje kancelárie ale aj v ich okolí, a to nielen svoje služby ale aj prípadné aktivity a ďalšiu činnosť, hlavne prostredníctvom internetu.

Dôležitým zistením prieskumu je skutočnosť, že aj tí mladí ľudia, ktorí doteraz nevedeli o existencii ICM, vnímajú ich činnosť pozitívne a viac ako polovica z nich prejavila záujem o ich návštevu alebo služby, pričom preferujú informácie o pracovnom servise, kultúre a aktivitách vo voľnom čase, vzdelávaní, ako aj poradenskú činnosť. Mladí ľudia vnímajú ICM ako užitočnú a modernú organizáciu, pričom oceňujú to, že existuje, a to tak mladí ľudia, ktorí túto organizáciu poznajú a navštevujú, ako aj tí, ktorí o nej počuli prvý krát.

Mladí ľudia preferujú poskytovanie informačných a poradenských služieb prostredníctvom internetovej komunikácie. Navštevujú rôzne typy stránok v závislosti od záujmov a potreby kontaktu so školou. Chýlostivé témy riešia s rovesníkmi a neuvažujú o návšteve odborných centier. Pri vyhľadávaní informácií na internete mladí ľudia uprednostňujú jednoduché, prehľadné a systematicky usporiadané stránky bez množstva rušivých elementov a kladú dôraz na aktuálnosť informácií. Uviedli tiež, že značka ICM by mala byť zárukou dôveryhodných a overených informácií.

Podľa údajov, ktoré každoročne zhromažďuje Ústav informácií a prognóz v školstve, bol počet klientov v sieti ICM v roku 2008 celkom 73 094 osôb, pričom informácie poskytli celkom 15 338 osobám, poradenstvo 1 965 osobám, služby 30 955 osobám a na aktivitách organizovaných ICM sa zúčastnilo 24 836 osôb. Celkový počet poskytnutých informácií bol v uvedenom roku 22 175. Z vyššie uvedeného celkového počtu klientov bolo 57 569 klientov do 26 rokov a 15 525 klientov nad 26 rokov. Medzi klientmi mierne prevládali muži (36 750 mužov, 36 344 žien).

2. Výzvy na skvalitnenie informačných a poradenských služieb pre mládež

S cieľom zabezpečiť rozvoj osobnosti mladého človeka štát kladie dôraz na sprostredkovanie užitočných, správnych, overených a bezpečných informácií z rôznych oblastí, a to najmä: možnosti, ktoré poskytuje formálne a neformálne vzdelávanie, aj v kontexte celoživotného vzdelávania, kariérové poradenstvo a zamestnanosť, podnikanie a podnikavosť, možnosti aktívneho a zmysluplného trávenia voľného času, možnosti mobility, spôsoby sociálneho začlenenia, formy aktívneho občianstva, spôsoby participácie, príležitosti pre dobrovoľníctvo, znalosť a uplatňovanie ľudských práv, život v multikultúrnej spoločnosti. Na úrovni štátu je nevyhnutné sledovať aktuálnosť uvedených oblastí poskytovania informácií pre mládež a zabezpečiť ich prípadné doplnenie.

Ministerstvo zabezpečuje informácie pre mládež, okrem vlastných informačných činností, prostredníctvom podpory zapojenia SR do projektu Eurodesk, ako aj prostredníctvom IUVENTY. Školy, školské výchovno-vzdelávacie zariadenia a školské zariadenia výchovného poradenstva a prevencie poskytujú mládeži informácie v rámci svojho špecifického zamerania, vyplývajúce z právnych predpisov. Mimovládne organizácie, ktoré pracujú s mládežou sa zameriavajú na informácie súvisiace s ich činnosťou. Sieť ICM v rámci svojho poslania poskytuje informácie v jednotnej štruktúre, pričom sa snaží o pokrytie širšieho spektra oblastí, ktoré sú dôležité pre mládež. V záujme sprístupniť informácie z vyššie uvedených oblastí čo možno najväčšiemu počtu mladých ľudí je nevyhnutné zabezpečiť sieťovanie subjektov na národnej, regionálnej a miestnej úrovni, zapojiť do procesov poskytovania informácií a poradenstva mládeži ďalšie subjekty, a to najmä na miestnej úrovni.

Tradičné formy poskytovania informácií a poradenstva mládeži prostredníctvom priameho kontaktu je nevyhnutné doplniť o spôsoby šírenia informácií s využitím moderných technológií, a to najmä internetu, elektronickej pošty, možnosti výmeny názorov a skúseností v reálnom čase prostredníctvom elektronických konferencií a pod. V záujme rozšíriť priamy kontakt s klientom je nevyhnutné fyzicky vyhľadávať potenciálne cieľové skupiny mládeže a podnecovať ich k získavaniu informácií prostredníctvom špecializovaných subjektov (aktivity typu „Infomobil“, kampane, podujatia pre mládež).

Správnosť a bezpečnosť informácií zaručujú overené informačné zdroje, ktorými pre vyššie uvedené oblasti poskytovania informácií pre mládež sú

- a) na Európskej úrovni: Európsky portál mládeže; Eurodesk; ERYICA; Európska asociácia karty mládeže (EYCA); Eures; Solvit; Enterprise Europe Network; NARIC; Europass; Euroguidance; Youthpass; Council of Europe,
- b) na národnej úrovni: ministerstvo; IUVENTA; Národná agentúra programu Mládež v akcii; Eurodesk; ZIPCeM; SAIA (Slovenská akademická informačná agentúra); SAAIC (Slovenská akademická asociácia pre medzinárodnú spoluprácu); RMS (Rada mládeže Slovenska); EuroInfo (Úrad vlády SR); Informačná kancelária Európskeho parlamentu,
- c) na regionálnej a miestnej úrovni: Regionálne informačné centrá; miestna samospráva; školy a školské zariadenia; špecializovaná štátna správa na regionálnej úrovni.

V záujme pokrytia oblastí poskytovaných informácií dôveryhodnými a spoľahlivými zdrojmi je nevyhnutné informácie z vyššie uvedených zdrojov aktualizovať, spracúvať a dopĺňať tieto informačné zdroje o nové.

Kvalitu informačných a poradenských činností považuje štát za prioritu. Okrem pokrytia širokého spektra oblastí informácií pre mládež, zapojenia relevantných subjektov na národnej, regionálnej a miestnej úrovni, ako aj veľkého počtu informačných zdrojov, sú pre kvalitu informačných služieb rozhodujúci tí, ktorí ich zabezpečujú. Vzdelávanie, výmenu skúseností, možnosti pracovného tieňovania, ako aj príklady dobrej praxe a minimálny kompetenčný profil osoby, ktorá zabezpečuje informačné a poradenské služby je nevyhnutné zahrnúť do plánov činnosti príslušných zodpovedných štruktúr.

3. Opatrenia Ministerstva školstva Slovenskej republiky na zabezpečenie rozvoja informačných a poradenských služieb pre mládež

3.1 Ministerstvo zabezpečí medzirezortnú spoluprácu pri riešení rozvoja informačných a poradenských služieb, a to v rámci medzirezortnej pracovnej skupiny, ktorej činnosť koordinuje IUVENTA. Výsledky práce tejto skupiny ministerstvo zapracuje do Akčných plánov štátnej politiky vo vzťahu k deťom a mládeži na roky 2010 a 2011 a na roky 2012 a 2013. Ministerstvo zabezpečí, aby oblasť informácií a poradenstva pre mládež zostala jednou z priorít koncepčných dokumentov a aby overené informačné zdroje boli aktualizované a pravidelne dopĺňané.

Z: Odbor detí a mládeže MŠ SR
v spolupráci s IUVENTOU
T: december 2009 a december 2011

3.2 Ministerstvo zabezpečí sieťovanie relevantných subjektov na národnej úrovni so zapojením zástupcov škôl, školských zariadení, mimovládnych organizácií, RMS, ZIPCeM, Eurodesku, ako aj samosprávnych krajov s cieľom diskutovať o aktuálnych otázkach informačných a poradenských činností pre mládež a s cieľom vypracovať kompetenčný profil osoby, ktorá informačné a poradenské služby zabezpečuje. Cieľom sieťovania je tiež prijatie spoločnej stratégie na zabezpečenie špecifického prístupu k informáciám pre skupiny mládeže, ktoré sú znevýhodnené oproti väčšinovej populácii.

Z: Odbor detí a mládeže MŠ SR
v spolupráci s IUVENTOU
T: od septembra 2010 trvalo

3.3 Ministerstvo zabezpečí podporu zavedenia nových foriem poskytovania informačných a poradenských služieb pre mládež a činnosti ICM, prostredníctvom dotácií v rámci Programov ADAM. Ministerstvo zabezpečí tiež dotácie pre ZIPCeM ako koordinátora informačných a poradenských služieb v sieti ICM a v neziskovom sektore.

Z: Odbor detí a mládeže MŠ SR a Sekcia financovania a rozpočtu MŠ SR
T: od apríla 2010 trvalo

3.4 Ministerstvo zabezpečí akreditáciu vzdelávacích programov pre pracovníkov, ktorí zabezpečujú informačné a poradenské služby pre mládež, a to v zmysle Zákona č. 282/2008 Z. z. o podpore práce s mládežou a o zmene a doplnení zákona č. 131/2002 Z. z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Z: Odbor detí a mládeže MŠ SR
v spolupráci s IUVENTOU
T: od decembra 2010 trvalo

3.5 Ministerstvo zabezpečí vzdelávanie pracovníkov, ktorí zabezpečujú informačné a poradenské služby pre mládež v rámci národného projektu vzdelávania v oblasti práce s mládežou, financovaného zo zdrojov Európskeho sociálneho fondu.

Z: IUVENTA a Sekcia európskych
záležitostí MŠ SR
T: 2010 – 2014

3.6 Ministerstvo rezortným predpisom zabezpečí, aby medzi základnými pracovnými povinnosťami pedagogických zamestnancov špecialistov, uvedených v zákone č. 317/2009 Z. z. v § 33 ods. 2 písm. b), c) a g), boli zahrnuté aj povinnosti poznať informačné a poradenské služby a smerovať žiakov k ich aktívnemu využívaniu.

Z: Sekcia regionálneho školstva MŠ SR
T: september 2010

4. Odporúčania Ministerstva školstva Slovenskej republiky na zabezpečenie rozvoja informačných a poradenských služieb pre mládež

4.1 Ministerstvo školstva SR odporúča samosprávnym krajom

- a) zriadiť a podporovať činnosť ICM v krajských mestách s cieľom zabezpečiť informačné a poradenské služby pre mládež v rámci príslušného samosprávneho kraja, ako aj s cieľom zabezpečiť moderné formy poskytovania informácií, osloviť viac cieľových skupín formou priamych aktivít pre mládež a zabezpečiť vzdelávanie osôb, ktoré vykonávajú informačné a poradenské činnosti,
- b) vytvárať priestor pre sieťovanie subjektov, ktoré v rámci samosprávneho kraja zabezpečujú informačné služby pre mládež.

4.2 Ministerstvo školstva SR odporúča obciam

- a) zaviesť informačné a poradenské činnosti pre mládež vo vybraných školských zariadeniach alebo školských a mestských knižniciach; spolupracovať pritom s IUVENTOU, ZIPCeM a sieťou ICM,
- b) využívať podujatia pre deti a mládež na propagáciu informačných a poradenských služieb pre mládež a vzbudenie ich záujmu o získavanie informácií z overených zdrojov.

4.3 Ministerstvo školstva SR odporúča ZIPCeM

- a) rozširovať pôsobenie siete ICM, a to aj zriadením „informačných bodov“ a spolupracovať pritom s regionálnou a miestnou samosprávou,
- b) vypracovať a realizovať projekt vzdelávania osôb, ktoré zabezpečujú informačné a poradenské činnosti pre mládež,
- c) prepracovať internetovú stránku tak, aby bola prístupnejšia a prehľadnejšia pre mladých ľudí a aby poskytovala priestor na výmenu ich názorov a skúseností, propagovať ICM ako zdroj dôveryhodných a overených informácií pre mládež, a to prostredníctvom internetu, škôl a školských zariadení, mimovládnych organizácií, ale aj miest a obcí.